

[Transcript] Naudio Dox / Stölden av kungens klocka del 1: Erbjudandet

Livrustkammaren är i en av flyglarna som sticker ut från slottet-

- "Närmast slottspacken". Jag hade ett fantastiskt tjänsterum med utsikt in-

- "mot trädgården där innanför. Då är det ett stort fönster."

Där satt jag den dagen vid mitt skrivbord.

Det är sent 90-tal.

Balbro Börssell är överintendent på Livrustkammaren.

Museet där det svenska kungahusets skatter visas upp för allmänheten.

Balbro's tjänsterum ligger längst ner bortom en anonym personalkorridor-

- "bakom en tung trädport i anslutning till museets pelarsa."

Då ringer telefonen och den är engelsman och säger att han har nåt som jag vill ha.

Mannen som presenterar sig som en konsthandlare i London-

- "påstår att han har ett föremål som tillhör Livrustkammaren. En klocka."

Balbro Börssell har jobbat i museivärden i hela sitt liv-

- "men vid den här tiden bara varit chef på Livrustkammaren ett par veckor."

Hon förstår inte vad han pratar om.

Men engelsmannen fortsätter och erbjuder sig att sälja klockan till Livrustkammaren-

- "för 150 000 pund, alltså runt 1,5 miljoner kronor-

- "för ett föremål som elit mannen i telefonen redan tillhör museet."

Jag vet inte vad han talar om och jag har ändå inte de där pengarna.

Det är ingen fara, du har nog en hel del silver.

Jag tyckte att det var helskubb, så där gör man ju inte om man är seriös.

Då hade han väl presenterat det på ett helt annat sätt.

Samtalet tar slut. Något byte mot museets silver inte aktuellt.

Och den här klockan har hon, trots att hon är chef, aldrig hört talas om.

Men hon vill veta mer och gå för att höra efter med en kollega.

Jag går ut och byter upp och jag går en trapp upp för att tänka-

- "jag måste prata med Nisse, så jag vet vad som har hänt."

Nu ringer en antikand där från England och säger att hon har klockan-

- "som har blivit stulen från oss."

Nu säger Nisse, ja, är den där nu?

Han vet precis vad jag pratar om.

Nisse heter Nils Dreiholt och han har jobbat på Livrustkammaren sen 60-talet.

Och klockan berättar Nils, inte vilken klocka som helst.

Det är Karl XII klocka.

Ett av Livrustkammaren mest storslagna föremål-

- "som varit spålost försvunnit från museets samlingar sen 1968."

Var har den här klockan varit?

Vem eller vilka har haft den?

Och vad hände efter det där samtalet?

Det är frågorna som i den här serien kommer leda oss rakt in i en historia-

- "där vi får höra om en iskall konstkubb, ett mord, ett självmord-

- "och en europeisk antikvitetsmarknad på gränsen mellan svart och vit."

Det här är orörd mark.

Ingen har tidigare grävt i spåren efter klockan.

[Transcript] Naudio Dox / Stölden av kungens klocka del 1: Erbjudandet

Monopolmedia och Naudio presenterar stölden av kungens klocka.

Jag heter Marcus-Marie Haldin.

DEL 1. Erbjudandet.

På ytan är en klocka bara ett föremål som visar tiden.

Men klockan som stads från Livrustkammaren samlingar 1968 var också nåt annat.

Nu ger vi oss ut på Halis här.

Karl XII har ett blandat rykt numera i svensk historia-

-"men han var ju trots allt en regerande kung i det svenska Stormax-vället-

-"även om han var en krigakung."

Det här är Nils Dreiholt, Barbara Burcells kollega på Livrustkammaren.

Men han hade ambitioner att göra ett modernt land.

Han drog en krig mot en övermäktig fiende och sen var dum nog och drivare för långt.

Han hade ju förmodligen aldrig nån som kunde sätta stopp för honom.

Han bestämde ju allting själv.

Han är ju en historisk person i ett var man sen tycker om honom-

-"som krigare, mördare eller vad man nu kallar honom i olika sammanhang."

Så är han ju en av de mera betydande kungarna i svensk historia.

Karl XII blev kung 1697 och kastades direkt in i de nordiska storkrigen-

-"eller kastade sig, kanske man ska säga."

Bara 18 år gammal landsteg han i det som i dag är Sydvästra Estland-

-"och besegrade den ryska armen i Narva.

Karl XII har fått klockan i present av sin farmor, Hedvig Eleonora.

Man hade ju solen, naturligtvis. Det var ett lätt tillgängliga.

Den normala var ju att kyrken hade klockor som visade tiden-

-"och då slog ett timslag och sånt som gjorde att man kunde hålla tiden."

Plus att ibland så hade man ljus med tidvisning-

-"som man kunde se hur lång tid det var."

I alla år hade människan förlitat sig på himla kropparnas rörelser.

Mechaniska klockor började dyka upp under renesansen-

-"men klockor som var så små att man kunde bära dem med sig.

Det var i 1700-talets början en extremt ovanlig och exklusiv accessuar-

-"bara för de allra rikaste.

Tillverkningen av ur var vid den här tiden koncentrerad till London-

-"och det var också här som klockmakaren bellett.

Vem det var är ingen som vet.

Ska ha gjort kungens fickur.

Den var stor som en snusdosa.

Urets yttre del.

Boetten är av guld, dekorerad med emali-

-"med 49 detaljerika symboler-

-"för vart och ett av de 49 landskap som utgjorde 1700-talets Sverige."

På den övrsta plattan fanns kungens monogram med en text på latin.

Karl XII.

Må han leva, blomstra, triumfera.

[Transcript] Naudio Dox / Stölden av kungens klocka del 1: Erbjudandet

Det var alldeles uppenbart en skatt.

Som enligt Nils Dreiholt kan ha tagit ett halvår att tillverka.

Förra månaderna i den här kvaliteten är ju aldrig en personverk.

Om den tillräckligt stor urmakade så har han en verkstad med-

- "specialister som gör de olika grejerna."

Eftersom det här är så magnifikt så är till exempel ytterboetten-

- "med de här vapnerna gjorda, en annan guldsmedel i London."

Billett var egentligen bara skaparen av urverket.

Sen hade han säkerligen stålsmedel som gjorde fjädrarna.

Han hade gravör anställda som gjorde den här magnifikade kåren.

Och sen ytterligare en person, emali-konstnären, som gjorde vapner på utsidan.

Så det är åtminstone fem hantverkare som har varit inblandade i tillverkningen.

Det kanske är en självklarhet för många.

Men ett föremålsekonomiska och antikvariska värde-

- "beror förstås på föremål lite sig-

- "men också på föremålets historia eller proveniens."

Och kanske var det det här som ledde till att klockan plötsligt försvann ur samlingarna 1968.

Och var kunde vara mer värdefullt än ett unikt hantverk i guld-

- "som dessutom tillhörde en av Europas mest mytomspunna kungar."

Så att det här var väldigt konstigt, Femtal.

Vi är tillbaka i 90-talet, 1998 när var det bestämt.

När Balbro Burchell börjar sätta sig in i klockans öde-

- "så lär hon sig snart att Koldentolftes klocka inte var det enda föremål-

- "som spårlost försvunnit ur livrustkammarens samlingar."

Klockan hade försvunnit tillsammans med en handfull, mindre föremål-

- "som alla hade kunglig proveniens.

Inte heller var livrustkammaren det enda museet-

- "som på slutet av 60-talet drabbades av stölder.

Det var sommaren 1968.

Inom några dagar hade även Skoglåsterslått haft påhälsning.

Museer i Göteborg, Görebro och Jönköping, tror jag-

Det var en stöld turné.

Man trodde att det här var ett beställningsjobb.

1968 har kallats året då allting hände.

Och mycket hände under årets första halva.

Tättoffensiven i Vietnam, morden på Martin Luther King och Robert Kennedy USA.

Radikala vindar som blåser i Prag, likväl som i Stockholm.

Under början av juli är här medierapporteringen full av ett celeberrt besök.

Sovjetts ministerpresident, Alexander Kosygin-

-...är i landet på inbjudan av stadsminister tag i landet.

Under besöket lunchan med kung Gustav VI Adolf-

-...inspekterar mjölkkningsmaskiner-

-...och talar om Sveriges viktiga neutrala plats i världspolitiken.

Men så den 12 juli finns i rubrik om något helt annat.

[Transcript] Naudio Dox / Stölden av kungens klocka del 1: Erbjudandet

Rikslarm stöd på museum.

Rikslarm utfärdades vanligtvis bara vid särskilt tunga och grova brott.

Väpnade rån, mord eller om en farlig intern rymt från nåt fängelse.

Rikslan för stulna föremål är ovanligare.

Det handlar nästan alltid om stulna, militärfordon, ammunition, kulsprutor eller granater.

Men i juli 1968 efterlyser polisen en klocka.

Kalden tolfte unika klocka.

Rikslarmet når med hjälp av polisen så toppmoderna datamaskin.

Alla Sveriges 171-distrikt på 23 minuter.

Och ger eco i pressen följande morgon.

Ett svartvitt fotografi av Kalden tolfte fick ur sprids till allmänheten-

...och klockan beskrivs om och om igen som oersättlig.

Men allt har ett pris. Eller åtminstone ett försäkringsvärde.

Aftomlödet lyckas på fram siffror.

Kalden tolfte klocka och ett antal andra föremål som samtidigt stals ur monten-

...på livrestkammaren värderas av museet själv till en halv miljon kronor.

Det motsvarar 5 miljoner kronor 2022.

Men det kommer, som sagt, visa sig att Kalden tolfte klocka-

...inte är den enda dyggripen som är försvunna.

För i artikel efter artikel får svenskarna snart läsa-

...om den styrsta stöldvågen mot svenska museer genom alla tider.

Ungefär en timme efter att stölden på livrestkammaren upptäcktes-

...kostaterade man på Skoglåsterslott att en 40 cm lång flintlåsbistol-

...stulits från den berömda vapensamlingen.

Snart rapporterar tidningarna om försvunna föremål från museer i Gönköping, Malmö, Örebro och Göteborg.

Vissa som försvann redan innan klockan.

Och bit för bit går det upp för både polis och medier att stölderna måste höra ihop.

Den 15 juli 1968 intervjuar Göteborgs posten Otto Wendel-

...en före detta kriminalkommisariet som är 37 år i yrket-

...är känd som en av landets vassaste kriminalare.

Hon är lite tan om, har nåt liknande aldrig hänt.

Förut har vi haft endast enstaka stölder på museer-

...troligen om människor som handlat av stundens ingevälse.

Den senaste tiden stöldverkare är så väl organiserad att det måste röra sig om en liga.

Lörd är den 13 juli.

Två dagar efter ställden på livlöskamaren i Stockholm skriver Svenska Dagbladet.

Museer 20-var har varit framme i tre svenska städer under en gångna veckan-

...och stulit föremål vilkas värde omöjligt går att uppskatta.

Och det bara fortsätter dag efter dag.

En liga står bakom de upprefade kupporna.

På kort tid har museer i Stockholm Örebro, Falun, Jönköping, Malmö...

...internationella storkjuvar med att antikviter som specialitet har hemskt Sverige.

Hela räckan av stölder är ett beställningsjobb.

[Transcript] Naudio Dox / Stölden av kungens klocka del 1: Erbjudandet

Nya stölder rapporterades igår.
Bland annat har antika vapen stulit.
Värdet av stöldgotset i Sverige rör sig om flera miljoner.
Några problem att föra varorna vidare bör det inte heller vara.
Och i samband med stöld efter stöld så är det en sak som återkommer i medjernas rapportering.
Föremålen som skäls från museerna försvinner ofta mitt på blanka dan...
...och allt som 20-varna använder är stämjärn, trekantsnycklar eller skruvmejslar.
Armeemuseum.
Man hade brutterat upp monten med en vanlig trekantsnyckel eller skruvmejsel.
Malmemuseum.
20-varna har öppnat monten med ett stämjärn.
Livrustkamaren.
Monten hade en låsanordning som enligt polisen var mycket bristfällig för så dyra föremål.
Det var barnsligt enkelt.
Och nu sprids också oron blandom museum runt om i landet som ännu inte drabbats.
Över hela Sverige går museemännisk renk.
Var ska museerligganslå till nästa gång?
Göteborgs Historiska Museum skärper säkerheten.
Nattvakten gör flera extra turer i och omkring museet.
Ändå lyckas 20 Natt ta sig in i ett rum på andra våningen via några byggnaställningar.
Och skäla både silver och vapen.
När medierapporteringen är bara ut så kan man se att Sveriges museer förlorat föremål...
...som tillsammans värderades till runt 750 000 kronor i dagtidens penningvärde.
I dag nästan 7 miljoner.
Men den verkliga siffran var långt högre.
Eftersom endast tre museer värderat sina förluster i kronor och ören.
Och i själva verket menar Nils Trejholt på Livreskamman...
...så är det poänglöst att sätta pris på museiföremålen.
Inte minst på ett föremål som Karl XII sklocka.
I ovärderliga finns det ingen marknad egentligen om man inte är tjuv för den.
Och det är ju ett historiskt föremål. Det är ovärderligt.
Man kan inte sätta att vi skulle inte kunna skaffa tillbaka en klocka dessutom.
Men det skulle inte vara Karl XII. Det skulle klocka för tre eller fem miljoner.
Världen i gripen av luften är alltså helt tomma världen.
Även om det är mycket pengar. Det är tomma världen.
Misstanken är att föremålen förs ut ur landet.
Inte fulls samtliga hundra medlemsländer larmas som stölderna med radigram.
Och fotografier ska skickas ut.
Den svenska tullen har dessutom beordrats skärpt bevakning vid gränsen.
Men ingen väntar sig att ligan stoppas eftersom utresande från Sverige ändå aldrig visiteras.
Polistokument från den här tiden visar omfattningen av stölturnén.
Det var hela 15 stölder på 18 dagar under juli 1968.
Plus två i Danmark.
Från Livreskamman stal 20-arna Karl XII sklocka.

[Transcript] Naudio Dox / Stölden av kungens klocka del 1: Erbjudandet

Men även ett bokband av guld, två kungliga handsigill och en rad mindre föremål. Från andra museer runt landet försvann stora mängder silver, ett fat av elfenben, en bronstatyr och så vapen.

Totalt tog 20-arna 34 antika vapen.

Älst är två jullåspistoler från sent 1500-tal.

De kom från Armeemuseum i Stockholm och Skåkrosteslott.

I polisunderättelser står det att alla stölder utom en sker under museernas öppettider. Trots att det rör sig både personal och andra besökare i lokalerna så har polisen bara fått in två signalement på misstänkta personer.

På Drottningholm-slott har nån sätt en okänd man med en tydlig lipa mellan framtänderna. Han ska se ut att vara runt 30 år, 180 cm lång, med kortklippt blåttårkammat åt sidan och en välsittande kostym.

I Malmö har nån sätt en man runt 40, klädd i vinterrock.

Även hans märt och med mörkblåttår.

Vinterrocken som den här okända mannen i Malmö har på sig mitt i sommaren måste ha kunnat svälja en hel del om vittnet berättar om rätt person.

Från Malmö försvann sju gamla pistoler.

Den sista stölden skedde på Svanhåns slottmuseum i Skurup, allra längst ner i Sverige.

Nykupp i Skåne. Det totala antalet museestölder i juli är nu uppe i 17, 15 i Sverige och två i Danmark.

Och här stannar det upp.

Inga fler stölder anmäls. Ingen blir gripen.

Polisen saknar misstänkta.

Tidningarna fortsätter att skriva om, sätter ihop kartor över stöldplatserna - experter fördjupar sina teorier och en debatt om den bristande säkerheten på museerna bryter ut. Det alla undrar är hur sjuvarna lyckades komma undan med de här 15 stölderna på 18-dagar. Under öppettid dessutom.

Ja, hur var det möjligt?

Det ska vi undersöka i nästa avsnitt av stölden av kungens klocka.

Men först, Mr. Moore.

För att förstå hela den här historien vill vi också få tag på en av huvudpersonerna. Den brittiska antikhandlaren som ringde Barbara Burcell.

Vi har i den här dokumentären valt att kalla honom för Mr. Moore.

För att hitta britten får vi bläddra ett väldigt tjockt, brunt kuvert.

Det här är kopior på nästan allt som finns som turerna kring kungaklockan i livrustkammarens arkiv. I kuvert finns nu alla fax, brev och annan korrespondens mellan Mr. Moore och Barbara Burcell.

För deras kontakt tog inte slut i och med det där telefonsamtalet 1998.

Ett spel om prestige, en historisk nationalklot, men kanske framför allt om pengar.

Det är snart 25 år sedan de här breven skrevs.

Men när vi kollar upp hans adress på nätet hittar vi en hemsida.

Mr. Moore är fortfarande aktiv.

Och där kan man läsa att i hans eleganta butik kommer kunder by appointment only.

Så Linda Carlson, en av dem som gjort den här serien, lyckas boka in ett sånt här appointment.

Hello?

[Transcript] Naudio Dox / Stölden av kungens klocka del 1: Erbjudandet

Hello, this is Linda Carlson, calling from Sweden.

You have some help?

We were hoping to meet you.

And I know there was a date put up on a preliminary basis on the 9th.

On the 9th of what?

Now, this week, on January.

And how long will this take?

Som ni hör så har vi maskerat Mr. Moore's röst och ni kommer förstå varför.

Well, that's a bit up to you and me.

I would like to portray you and tell your story.

And I mean as a person to try to like learn something about your world.

Maybe see your gallery.

What time would you like to come in on Thursday?

That I mean, this is what I will do that day.

So I'm very flexible.

So the time that fits you the best.

The nine o'clock in the morning.

Yeah, perfect.

What is your number, your mobile number?

It is 0046 for Sweden.

70...

Och Mr. Moore minns klockan.

Yes, I remember the water course.

It's fantastic because of arms and history and everything is wonderful.

Så vi bokar in en intervju.

Men två dagar innan intervjuen i London

så ringer Mr. Moore till Linda Carlson som bestämt träff.

You're gonna have it with a microphone.

Yeah, it's a podcast.

So I'm recording the conversation we're having.

I'm coming with a microphone.

Oh, well, look, I didn't know it was a microphone or everything.

It's a whole performance, isn't it?

Look, I tell you what I want to do, Cleo.

I just want to...

My son is a lawyer.

And I just want to ask him if this is okay.

Yeah, you can absolutely do that.

There was a lot of confusion and upsetting things about the watch at the time.

Yeah, I understand.

I understand.

There was a nightmare, I said in the end.

Yeah.

Look, Limba, I'm gonna phone you in one hour.

[Transcript] Naudio Dox / Stölden av kungens klocka del 1: Erbjudandet

Mr. Moore ringit tillbaka precis som han har lovat.

Efter att ha pratat med sin son, en advokat i London's top-skikt så ändrar sig Mr. Moore.

Han vill inte längre träffas.

And because of the circumstances, I just want to forget about it.

To me, I've got nothing to gain, nothing to lose, nothing to gain.

It's a no-brainer, you know, it's all I do, get myself into trouble.

Innan Mr. Moore la på luren föreslog Linda Carlson att de ska ses men utan att spela in ljud, vi vill ändå höra hans historia.

Han säger ja.

Men först så måste vi förstå hur klockan över huvud taget kunde hamna hos honom.

I kommande avsnitt av stölden av kungens klocka.

Jag tror inte att det finns en annan så här i världen.

Det är en väldigt speciell sak.

Plaintiff är den true owner av Pocket Watch

vilket jag refererar på eftersom stål och watch.

In the police was sleeping and in the auction everybody was sleeping.

Good for me.

Den här personen hade begått självmord.

Han hade dödat sin hustru innan det mördade.

I know that he was stealing all over Europe like a maniac.

Du har lyssnat på första delen av stölden av kungens klocka.

En produktion för Nodio av monopålmedia.

Vi som har gjort avsnittet är Linda Carlson, Emiliano Strauss och Marcus Morey Haldin.

Mixen gjordes av Kristoffer Krok.